

Criteris bàsics de transcripció ortogràfica del *Corpus Oral de l'Alguerès*

[Exemples generals extrets de l'*Atles interactiu de l'entonació del català*]

Equip de treball responsable:

Vanrell, M.M. (UPF-UAB), Argemí, N. (UAB), Borràs, J. (UPF), Craviotto, R. (UAB), Crespo, V. (UPF), Sichel-Bazin, R. (U. Osnabrück-UPF), Cabré, T. (UAB), Prieto, P. (ICREA-UPF)

L'objectiu d'aquest document és el de presentar ordenadament els criteris lingüístics (lèxic, fonètica, morfologia i sintaxi) i no lingüístics adoptats per a la transcripció ortogràfica de les dades de conversa espontània o semiespontània presentades a l'*Atles interactiu de l'entonació del català*. Aquests criteris es basen en treballs previs de transcripció de corpus orals (Bosch 2002; Corbera, Ripoll i Alcover, 2003; Payrató i Alturo 2002; Payà et al 2005, Viaplana i Perea 2003, Veny i Pons 1998, Viaplana et al 2007).

En el cas dels dialectes que més difereixen de les formes estàndards normatives, s'han consultat les obres de referència per a cada un dels subestàndards del català com la proposta d'Scala (2003) per a l'alguerès; la proposta de Bibiloni, Alomar, Corbera i Melià (1999) per al balear; la d'Aragonés, Duran i Ingla (2004) per al tortosí, la *Gramàtica Normativa Valenciana* (2006) de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua i també la versió electrònica de la *Gramàtica normativa de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans que té en compte les variacions dialectals que es donen en tot el domini lingüístic català així com els diferents graus de formalitat amb què la llengua és usada oralment i per escrit. Pel que fa a les obres lexicogràfiques, no només s'han consultat els diccionaris normatius, sinó també obres descriptives com el *Diccionari català-valencià-balear* (1993) d'Alcover i Moll, el *Diccionari català de l'Alguer* (1988) de Josep Sanna, el *Diccionari del rossellonès* (2002) de Pere Gimferrer, o la versió electrònica del *Diccionari Ortogràfic i de Pronunciació del Valencià* (2006) de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua.

La idea subjacent d'aquests criteris és per una banda reflectir la parla col·loquial pel que fa a la morfologia, la sintaxi, el lèxic i els recursos expressius com les interjeccions i les exclamacions, i, per l'altra, per no dificultar la intel·ligibilitat i apel·lant a la transparència, no reflectir en l'ortografia totes aquelles pronúncies que es deriven de l'aplicació de processos fonològics generals a cada dialecte i, per tant, previsibles. Per exemple, s'han transcrit les diferències que trobem en la primera persona del present d'indicatiu segons els parlars: -o en el central i el nord-occidental (*canto, bato, dormo*); -e en els verbs de la primera conjugació dels parlars valencians (*cante*); -Ø en els parlars balears i en alguerès (*cant, bat i dorm*) i en els verbs de la conjugació II i III en els parlars valencians (*bat i dorm*); -i en els parlars septentrionals (*canti, bati, dormi*). Però, en canvi, no hem reflectit ortogràficament els casos de monoftongació que trobem en rossellonès (*quatre* i no *cotre*) o en balear (*aigua* i no *aigo*); tampoc la palatalització que trobem en ribagorçà (*places* i no *pllaces*)

o despalatalització també en ribagorçà (*anys* i no *ans*) o alguerès (*grill* i no *gri*). En resum, es tracta d'una transcripció ortogràfica en el sentit ple de la paraula.

Finalment, per no dificultar la llegibilitat, també s'ha optat per un ús reduït de les marques tipogràfiques (vegeu l'apartat 1 per a una explicació dels casos en què s'han usat marques tipogràfiques com la cursiva, les cometes volades, els claudàtors o els parèntesis).

En aquest document, utilitzarem el subratllat com a marca tipogràfica per destacar el mot o construcció de què estem parlant respecte de la frase o context en què s'ha produït.

1. CRITERIS GRÀFICS

Farem servir les **cometes dobles** per indicar: a) les citacions textuais, b) els "canvis de llengua" d'un mateix parlant, c) els usos metalingüístics, és a dir, quan no ens referim a allò que designen sinó a elles mateixes com a formes lingüístiques (ex. "mà" és un monosíl·lab) i d) els títols d'obres artístiques com llibres, pintures, escultures, discos, peces musicals, obres o pel·lícules.

a) Les citacions textuais es poden fer o bé interrompent un període o bé en el discurs. Exemple:

(1) Conforme van passant els anys te n'adones que, ah..., la vida és molt curta. Quan, quan mires enrere i dius... Pensa, quan arribes a una edat que dius: "Ja han passat vint-i-cinc anys des de que vaig fer... això!" o "Ja han passat trenta anys des de... una altra cosa", no? (Barcelona, barcelonès, català central).

b) Canvis de llengua d'un mateix parlant:

(2) No, carrer del Huerto, número vint-i-tres (el d'ella, el dia vint-i-tres), l'apellido d'una atra, i aixina és que jo "pues corazón de buen alma" aplegue allà i amb tota la il·lusió del món li escric una carta (Dénia, Marina Alta, valencià).

c) Pel que fa als usos metalingüístics, vegem el següent exemple. En el següent fragment, "megdia" té un ús "metalingüístic" perquè es refereix a la pronúncia exacta d'aquest mot, que marcarem mitjançant l'ús de cometes:

(3) Es manacorins, una de ses coses que me record, quan era nin, que dèiem es manacorins malament, jo me pareix que és lo primer que me feren... dir bé, rectificar, és que, a les dotze des... dèiem: «Han tocat "megdia", no sé si ho has sentit mai» (Manacor, Mallorca, balear).

d) Títol d'obres artístiques:

(4) A les quatre de la vesprada el tabaleter, el ti' Benito a lo millor estava damunt l'escalinata en la xirimita. No havia ningú i ell allí tocant Campanera (la Nucia, la Marina Baixa, valencià).

Els **claudàtors** s'han usat per marcar la forma no corregida de les ultracorreccions:

(5) Vaig acabar ací d'escola i vaig anar a Castelló dos o tres anys a l'escola de pià [piano], i anar de matí me n'anava amb el trenet, la panderola... (Dénia, Marina Alta, valencià).

Els **parèntesis** marquen les elisions que tenen lloc en alguns casos especials de combinacions de verbs amb enclítics només quan aquestes elisions provoquen canvis en els pronoms que s'hi adjunten. Per això, marquem *canta(r)'n* o *anem-mo(s)'n* perquè l'elisió de la *err* i la *essa* provoca que el pronom *en* aparegui en forma reduïda. Exemple:

(6) En ves d'anar-mo(s)'n a les monges si mos donaven algun... algun cèntim... (Balaguer, la Noguera, nord-occidental).

2. CRITERIS LINGÜÍSTICS

2.1. FONÈTICA

2.1.1. Diferent realització de les es

En els dialectes occidentals i també en alguerès trobem una realització de la *e* com a tancada en els següents casos: *a*) mots amb la terminació *-es* tònica de gentilicis, participis i adjectius (*anglès, francès, permès*); *b*) els numerals ordinals acabats en *-e* tònica (*cinquè, sisè*), *c*) els substantius i gentilicis que acaben en *-e* tònica (*comitè, cafè*), la terminació *-en* tònica de la tercera persona del plural del present d'indicatiu (*aprèn, comprèn, depèn*), els infinitius acabats en *-èixer* i *-èncer* (*conèixer, vèncer*) i la segona i tercera persona del plural dels imperfects d'indicatiu amb accent en el radical (*fèiem, dèiem*). En aquests casos s'ha optat per fer servir el sistema d'accentuació general independentment de quina sigui la realització de la *e*.

(7) I a festes que fèieu? (Cabanes, la Plana Alta, valencià).

(8) ...pegàvem a la punta i el fèiem saltar (Lleida, el Segrià, nord-occidental).

(9) Jo no l'he entès mai, però mon germà sí, que l'ha entès (l'Alguer, alguerès).

2.1.2. Elisions

En català es produeixen epèntesis i elisions sistemàtiques quan hi ha dues vocals en contacte. Per exemple, en el cas de les elisions, tenim l'anomenat enllaç fònic: *una hora, aquesta obra, quatre anys, a mà esquerra, què esperes?* o *no em facis riure* se solen pronunciar *un'hora, aquest'obra, quatr'anys, a mà'squerra, què'speres?* i *no'm facis riure*. Tenint en compte aquest fet, no transcriurem l'elisió inicial (afèresi) en mots com *quell* (*aquell*), *en cabat* (*en acabat*). Exemple:

(10) És que jo, m'he aturat, eh... O sigui, he aturat sa paral·lela a damunt sa R, de bar (Palma, Mallorca, balear).

Sí que indicarem mitjançant un apòstrof final les apocopacions que trobem en alguerès i que van lligades a una funció comunicativa concreta, això és, les formes imperatives i els vocatius. Exemples:

(11) Alho' (alhora), Pinu' (Pinutxa) per venir on és tu, jo d'on tenc de passar? (l'Alguer, alguerès).

(12) Joa' (Joan), ma vols que véngui dilluns, dimarts, dijous o divendres? (l'Alguer, alguerès).

(13) Mira que só ja arribada, jo, mi'(mira) (l'Alguer, alguerès).

Pel que fa a l'apostrofació dels determinants *lo* i *la*, de la preposició *de* en alguerès, i dels clítics *me*, *te*, *se* en alguerès i valencià, ens ajustarem a la realització fonètica, malgrat que aquesta solució no s'ajusti a la normativa catalana. Exemples:

(14) M'has demanat de on só entrat o de on só passat? (l'Alguer, alguerès).

(15) És a aqueixa punta com... me indiqueja que és la iglésia de santa Bàrbara... (l'Alguer, alguerès).

Les interrogatives absolutes, en alguerès, poden anar introduïdes per la partícula *a*, similar a la partícula *que* o *o* d'altres dialectes del català (Prieto i Rigau, 2007). Atès que en alguerès el clíctic neutre *ho* ha passat a *el/lo*, quan aquesta partícula *a* va seguida del pronom *el*, no es contraurà per marcar que la *a* no es tracta d'una preposició. Exemple:

(16) Un arbre, a el tens, a mà esquerra mia? (l'Alguer, alguerès).

2.1.3. Epèntesis

No s'han transcrit els casos de vocal epentètica [i] de l'alguerès:

(17) Ma aquesta copaça és verament bona, però.

2.1.4. Palatalitzacions i despalatalitzacions (l'Alguer, alguerès).

En ribagorçà i alguerès les nasals i laterals palatals tendeixen a realitzar-se despalatalitzades. Ho transcriurem seguint l'ortografia fixada:

(18) I després, al cap d'uns anys, que María Carmen... (Benavarri, Baixa Ribagorça, nord-occidental).

(19) Maria s'ha pres un, un, un grill de taronja (l'Alguer, alguerès).

2.2. LÈXIC

2.2.1. Col·loquialismes

Els col·loquialismes són termes que només solen aparèixer en textos del llenguatge col·loquial i que no solen aparèixer en els diccionaris normatius de la llengua com el DIEC. Els transcriurem en lletra rodona, no pas en cursiva. Possibles exemples són els següents: *acollonant*, *anar de cul*, *barco*, *bòfia*, *bollera*, *bronques*, *cabrejar-se*, *flipar*, *fulano*, *gafe*, *farra*, *cangueli*, *enterro*, *currar*, *catejar*, *bolso*, *enriure's*, *enrecordar-se*, (vg. un petit diccionari de col·loquialismes al web TV3).

Alguns col·loquialismes apareixen en diccionaris normatius com el DIEC o en diccionaris descriptius com el DCVB. Sempre que hi sigui, emprarem la grafia utilitzada en aquests diccionaris. Exemples extrets de l'Atlas:

(20) ...darrere, allí darrere del daixò posava *desconocida*... (Dénia, Marina Alta, valencià).

(21) Pardanc, ja que hi pas per davant... Hi he de passar per davant o no? (Sineu, Mallorca, balear).

En cas d'ultracorreccions, les transcriurem en lletra rodona i al costat, entre claudàtors, transcriurem la paraula a què es refereix el parlant:

(22) Vaig acabar ací d'escola i vaig anar a Castelló dos o tres anys a l'escola de pià [piano], i anar de matí me n'anava amb el trenet, la panderola... (Dénia, Marina Alta, valencià).

2.2.2. Dialectalismes

Els dialectalismes són termes usats en una part del domini, i poden o no aparèixer en els diccionaris. De primer, és important remarcar que no reflectirem la variació fonètica dialectal que presenten molts mots comuns a tot el domini. Per exemple, el mot *noble*, que en algunes parts del català central es pronuncia “noble”, o “noble”, o en alguerès “nobre”, l'escriurem *noble*. Igualment, usarem una única forma per al mot *tendre*, pronunciat en algunes parts del central septentrional “tenre”, o en alguerès “trende”. I transcrivim una única forma per a *aquell*, pronunciada “aquei” (central septentrional) o “aquei” (alguerès), etc.

Per altra banda, hi ha mots específics de cada dialecte que escriurem tal i com es troben documentats o bé en els diccionaris normatius o bé en diccionaris descriptius com el DCVB o en altres diccionaris i documents. Exemples:

(23) Necessitava tres llesques de pa i només en tenia una assuixí i figura't i anaves a vermar i te timaves aquell... (Binissalem, Mallorca, balear).

(24) Oui, bon. Tires tot dret, après per dejús hi ha lo Jardí del Mig... (els Angles, Capcir, català septentrional).

2.2.3. Manlleus: sardismes, italianismes i estrangerismes en general.

La convenció gràfica més estesa per a la transcripció dels manlleus (vg. web TV3) és escriure en rodona els manlleus adaptats i marcar tipogràficament (en cursiva) els no adaptats. Els manlleus no adaptats són els que s'escriuen amb una forma molt fixada internacionalment i que ja han passat a formar part de la llengua general (*byte*, *pizza*, *web*, *whisky*, *country*, *heavy*, *jazz*, *reggae*, *bourbon*, *carpaccio*, *kiwi*, *abertzale*, *ertzaina*, etc.).

En relació al tema dels manlleus, aplicarem el següent criteri:

a) Marcarem amb cursiva els manlleus no adaptats fonèticament. Exemples:

(25) Ouais, i emprés files tot dret i ets a l'arribada (Forques, Rosselló, català septentrional).

(26) Voilà, passes... tenim... baixes... (Òpol, Rosselló, català septentrional).

(27) Cap a la mairie, voilà, cap a la mairie (Forques, Conflent, català septentrional).

(28) ...del Muni[τ Σ]ip... del Muni[τ Σ]ipi vés al... (l'Alguer, alguerès).

Els mots *ouais*, *voilà*, *mairie*, *Municipi*, es marcarien amb cursiva perquè tenen una pronúncia no adaptada al dialecte del català al qual pertanyen.

(29) Vaig estar a França fins a es catorze anys, com molts de sollerics i solleriques... i d[↔]spués vaig quedar aquí» (Sóller, Mallorca, balear).

(30) Però de conforme està ara a conforme estava enton[s]es, xè! (Sant Mateu, Baix Maestrat, valencià).

En aquest cas, els mots *después* i *entonces* es transcriurien amb rodona perquè han estat adaptats fonèticament.

b) Marcarem amb cometes volades els manlleus que han estat adaptats fonèticament, quan aquesta adaptació no es pot indicar mitjançant l'ortografia de la llengua d'origen del manlleu (atès que aquesta ortografia provocaria una lectura errònia) sinó que la transcripció ortogràfica segueix criteris d'acord amb la correspondència gràfica catalana dels sons. Exemples:

(31) Però xico, en calçoncillos? (Elx, Baix Vinalopó, valencià).

(32) Un casso de medir amb un, amb una tissa, eh? (Palma, Mallorca, balear).

Els mots *calçoncillos*, *casso* i *tissa*, adaptats fonèticament, apareixeran marcats amb cometes volades per indicar que s'ha fet servir l'ortografia catalana per transcriure aquesta adaptació, ja que, d'altra manera, el fet d'utilitzar l'ortografia de la llengua d'origen del manlleu, hauria provocat una lectura errònia: cal[ç]oncillos, ca[ç], ti[ç]a i empe[z]ava.

Els manlleus que apareixen en noms propis es transcriuran en lletra rodona.

Exemple:

(33) No, carrer del Huerto... (Dénia, Marina Alta, valencià).

2.2.4. Interjeccions, exclamacions i renecs

Hi ha un grup d'interjeccions, anomenades interjeccions pròpies (Cuenca, "Els connectors textuais i les interjeccions" dins GCC, 2002), que presenten estructures anòmales en relació al sistema fonològic del català, fet que en dificulta la transcripció ortogràfica. Aquest tipus d'interjeccions, amb funcions lingüístiques diverses, acostumen a presentar estructures sil·làbiques molt marcades i que només són possibles en aquest tipus de mots, com ara *pse*, o fins i tot síl·labes que no contenen cap vocal. Tot seguit en donem alguns exemples. L'ortografia adaptada prové de Cuenca, "Els connectors textuais i les interjeccions" dins GCC, 2002:

-*mm*: indica pausa.

-*mhm*: interjecció amb funció metalingüística, expressa l'acord respecte a la possessió de torn de parla. La "h" sovint representa un so aspirat a inici de mot (*ha*) i entre vocals (*ahà*), o no representa cap so a final de mot (*eh*, *ah*). En aquest cas, representa un so nasal sord [mm[∞]m].

-*hm*: interjecció amb funció metalingüística, expressa l'acord respecte a la possessió de torn de parla. Aquí, la "h" també representa un so nasal bilabial sord [m[∞]m], però en aquest cas a inici de mot.

-*ah*: interjecció amb funció metalingüística, pot expressa l'acord respecte a la possessió de torn de parla o bé l'inici o canvi d'un tema a la conversa.

-*eh?*: interjecció amb funció metalingüística que expressa interrupció per incomprensió.

-*e...*: indica pausa. Hem optat per no transcriure aquesta interjecció amb "h" final per no confondre-la amb *eh?*, que expressa interrupció per incomprensió.

Com que es tracta de parla col·loquial, tenim abundància d'exclamacions, exhortacions i renecs. A continuació en donem alguns exemples així com el significat que tenen en el dialecte del qual són pròpies.

-*Ih!* (alguerès, per indicar manca de sorpresa; d'assentiment; de penediment):
(34) Ih!, dic jo també, jo també só estada aquí a Vilanova.

-*O* (alguerès i mallorquí, la partícula *o* s'anteposa al nom de la persona per intensificar el valor del vocatiu en cridar-la, sobretot quan ja l'han cridada abans una altra vegada):
(35) O Margalida! (Palma, Mallorca, balear), O Joa', fam tens? (l'Alguer, alguerès).

-*Aió!* (alguerès, d'origen sard, 'vinga!', 'anem!'):
(36) Aió, dai, deixa perdre, en altre moment les fas, aqueixes coses, aió, vine amb mi! (l'Alguer, alguerès).

-*Da!* (alguerès, d'origen italià, 'vinga!'):
(37) Da!, dai, deixa perdre, en altre moment les fas, aqueixes coses, aió, vine amb mi! (l'Alguer, alguerès).

-*Raio!* (alguerès, de maledicció o de sorpresa):
(38) Ma cosa raio vols? (l'Alguer, alguerès).

-*Ecco!* (alguerès, 'vet aquí'):
(39) ...del Municip... del Municipi ves al... ecco, ecco és que havem esballat carrer... (l'Alguer, alguerès).

2.2.5. Onomatopeies

Una onomatopeia és la coincidència parcial entre el significat i el significat d'un signe lingüístic, és a dir, un so o conjunt de sons que evoquen el contingut mental associat a aquella paraula. Les onomatopeies referides al mateix fenomen són diferents segons les llengües. Així, el castellà fa *gau* per tal d'imitar el lladruc del gos, però fa *bup-bup* en la nostra llengua. En la transcripció de les onomatopeies s'ha seguit el diccionari normatiu i s'han marcat amb cursiva. Exemples:

(40) I també n'hi havia uns altres que portaven un gos perdiguer i anava per (?) i eixos es posaven l'escopeta aixines i pim-pam pim-pam pim-pam ne feien de camí i saltaven les perdius i ells tiraven i si en mataven a alguna en mataven alguna. (Sant Mateu, Baix Maestrat, valencià).

2.2.6. Adverbis, locucions prepositives i locucions adverbials

En el cas de les locucions prepositives i les locucions adverbials que provenen d'altres llengües que no són el català com el francès, l'italià, l'occità o el sard, s'han seguit els mateixos criteris de transcripció que apareixen a l'apartat 2.2.3. per als manlleus. A continuació presentem alguns exemples d'aquestes locucions al costat del significat que tenen.

-*Alhora* (alguerès, d'origen italià, 'doncs'):

(41) Va bé, i ahora com la posem? (alguerès, l'Alguer).

-*Lego* (alguerès, segurament d'un *luego* castellà, 'aviat, després'):

(42) Vaig a mà esquerra tua? I lego? (alguerès, l'Alguer).

-*Primer de* (alguerès, d'origen italià, 'abans de'):

(43) Sí, ma caminant, primer d'arribar al Municipi, tu no has trobat una botiga de barberia? (alguerès, l'Alguer).

-*Torna* (alguerès, d'origen sard, 'una altra vegada'):

(44) I torn torna endrere? (alguerès, l'Alguer).

2.3. MORFOLOGIA

Pel que fa a la morfologia, s'ha seguit una línia de màxim respecte dels trets morfològics de les diferents variants del català.

2.3.1. Morfologia pronominal

S'ha respectat la variació dialectal que presenten els pronoms personals àtons davant de consonant: forma plena en alguerès, balear, nord-occidental, septentrional i valencià, i forma reforçada, a la varietat central. Cal dir que la preferència d'una o altra forma s'ha d'entendre com un predomini d'ús, en cap cas es tracta d'una selecció absoluta. Exemples:

(45) Tu gires a mà esquerra i després a mà dreta i te trobes enmig de... (l'Alguer, alguerès).

(46) A nou anys, a jo me deien: "I què seràs quan seràs gros?" (es Migjorn gran, Menorca, balear).

(47) I après què me cal fer? (Forques, Rosselló, català septentrional).

(48) Que... que ens fèiem les boles nosaltres mateixos i *ens* les políem.

S'han mantingut els determinants i clítics pronominals *lo*, *los*, si bé grafíem *el*, *els* quan es produeix elisió vocàlica per fonotaxi:

(49) I després trobaràs també lo bar de la Marina i l'acadèmia de la música (l'Alguer, alguerès).

(50) ...del bar de Furesi só passada a la iglésia de santa Bàrbara (l'Alguer, alguerès).

(51) Mira, lo meu pare havia treballat tota la seua vida... (Móra d'Ebre, Ribera d'Ebre, nord-occidental).

(52) se...se cuidava d'anar al camp a recollir els fruits i a ajudar el meu pare (Móra d'Ebre, Ribera d'Ebre, nord-occidental).

Pel que fa a la combinació de pronoms febles, marcarem l'elisió de la forma verbal tipogràficament (transcriurem el segment elidit entre parèntesis), quan aquesta elisió té efectes en la forma (plena o reduïda) del clític. Exemples:

(53) En ves d'anar-mo(s)'n a les monges si mos donaven algun... algun cèntim... (Balaguer, la Noguera, nord-occidental).

(54) I a aquesta li donava molt per explicar-mos coses de por (Balaguer, la Noguera, nord-occidental).

A (54) tot i que la erra de *explicar-mos* no es pronuncia, no la marquem entre parèntesis perquè aquesta elisió no té efectes en la forma del clític.

En relació a les combinacions entre clítics, reflectirem en l'ortografia aquelles combinacions condicionades per la morfologia. Per exemple transcriurem "elzi" (forma generalitzada a la major part del domini lingüístic) com a *els hi* perquè en aquest cas es tracta d'una marca de datiu. En canvi, no respectarem les formes "elze" o "ela" (?) perquè es tracta d'epèntesis que no tenen, per tant, valor morfològic.

També s'han transcrit els casos de proclisi de l'alguerès i el nord-català (només davant l'infinitiu en alguerès i davant l'infinitiu i el gerundi en nord-català):
(55) Te cal t'estar a un dit d'aqueixa... (Òpol, el Rossello, nord-català).

2.3.2. Morfologia adjectival i nominal

A continuació, posem alguns exemples d'usos particular, diferents de l'estàndard general, dels prefixos a-, en- (em-) i es-. Exemples:

(56) Bueno pues mira, torne a escomençar (Guadassuar, la Ribera Alta, valencià).

(57) Jo só partint... só a costat de la fontana, de l'a... de l'escomenço, del distribuïdor i só anant vers la fontana.

2.3.3. Morfologia verbal

S'han transcrit les diferències que trobem en la primera persona del present d'indicatiu segons els parlars: -o en el central i el nord-occidental (*canto*, *bato*, *dormo*); -e en els verbs de la primera conjugació dels parlars valencians (*cante*); -Ø en els parlars baleàrics i en alguerès (*cant*, *bat* i *dorm*) i en els verbs de la conjugació II i III en els parlars valencians (*bat* i *dorm*); -i en els parlars septentrionals (*canti*, *bati*, *dormi*).

(58) I llavonses puiq fins a sa guarderia (Palma, Mallorca, balear).

(59) Munti a on? (Forques, Rosselló, septentrional).

(60) Ara baixe? Baixe cap a baix? (Dénia, Marina Alta, valencià).

També en el cas de la primera persona del present d'indicatiu trobem casos de velarització no etimològica com és el cas de la forma *vec* 'veig' o *vac* ('veig') en balear i valencià, les dels verbs acabats en -iar, -ear, -uar com *envic* (alguerès i eivissenc), les dels verbs de la segona conjugació que presenten homonímia amb la persona 3 del tipus *perd-perd* que adopten *perc* per a la primera persona en valencià o casos d'analogia amb els que hem esmentat abans com *vullc* en valencià. Tots aquests casos de velarització s'han transcrit.

(61) Mira Xaro jo vullc anar a l'església de santa Càndida. (Dénia, la Marina Alta, valencià).

També hem transcrit els casos de velarització que trobem en les formes no personals dels infinitius i els gerundis com *poguer* 'poder' o *veguent* 'veient'.

(62) Mira, estic veguent l'estàtua del rei en Jaume. Ara baixé? (Dénia, la Marina Alta, valencià)

Hem respectat les alternances vocàliques i consonàntiques que trobem en el verb *ser*: *só* 'sóc', *sés* 'ets', *sem* 'som', *seu* 'sou' de l'alguerès; *som* 'sóc' del balear; *son*, *sun* o *som* 'sóc', *et* 'ets', *sem* 'som', *seu* 'sou' del nord-català; *sic* 'sóc', *é* 'és' del ribagorçà; *eres* 'ets' del valencià.

(63) Jo só a costat del distribuïdor, al carrer Vittorio Emanuele (l'Alguer, alguerès).

Vegem exemples de verbs que es mantenen com a purs en parlars valencians i baleàrics, però que han adoptat el model incoatiu en la resta del domini:

(64) La meitat de diferència perquè és molt molt fàcil escriure una glosa i llavones quan la tens escrita la lliges (Ciutadella, Menorca, balear).

També trobem alternances vocàliques en el verb *tenir*: *tenc* 'tinc' (balear, alguerès), *tins* 'tens', *ti* 'té' (nord-occidental).

(65) Pues ara tins que tirar cap a l'esquerra (Benavarri, Baixa Ribagorça, nord-occidental).

Hem reflectit en l'ortografia les terminacions analògiques *-eva* i *-iva* en els imperfets d'indicatiu de l'alguerès, que poden presentar el morfema de temps /o/ (realitzat [o]) en algunes varietats del nord-occidental. Exemples:

(66) Sí, ahora passava lo probonaro, ja és ver, especialment quan hi era lo... la lluna plena, ahora teniven por la gent a se retirar tard, per cosa *dieven* que *eixiva* lo probona...

(67) En obres tenívom sempre un parell de mossos, i un pastor i...i una altra persona per guardar es vaques o sigui que a la casa t'hi ajuntaves deu o onze persones (Vall de Boí, Alta Ribagorça, nord-occidental).

(68) Pues t'havies d'agenollar i deixar la cuina neta perquè a l'endemà quan t'alcesses trobesses lo menos la cuina neta i quan veniven la gent que trobessen la cuina neta (Vall de Boí, Alta Ribagorça, nord-occidental).

En balear i alguns parlars del nord-occidental es manté la vocal temàtica /á/, en lloc de la /é/, en la primera i segona persona del plural del present d'indicatiu, en la segona persona del plural de l'imperatiu i en l'imperfet de subjuntiu. Exemples:

(69) Con que bueno, arribam a Benavarre i gritam: - Lolita! -Pues a on estau? - diu tia Lolita (Benavarri, Baixa Ribagorça, nord-occidental).

(70) Una romana. I encara hi pesau coses, o no?

En alguerès, la vocal temàtica /á/ la trobem només en segona persona del plural del present d'indicatiu i de l'imperatiu:

(71) A vos estau muts, a... (l'Alguer, alguerès).

Observeu que les formes de la tercera persona del singular del present d'indicatiu dels verbs *anar*, *estar* i *fer* de l'alguerès afegeixen la desinència *-en* per analogia amb altres formes. Exemple:

(72) T'he dit que vanen a l'Olmedo (l'Alguer, alguerès).

2.4. SINTAXI

Hem trobat molts de casos de pleonasmes, propis de la sintaxi col·loquial. A continuació, teniu alguns exemples:

(73) Hi ha-hi dos places per anar a Canàries, papà (Benavarri, Baixa Ribagorça, nord-occidental).

(74) No n'hi ha-hi ninguna altra figura? (Benavarri, Baixa Ribagorça, nord-occidental).

En la sintaxi algueresa, hi trobem presència d'estructures sintàctiques d'origen sard. A continuació, en veurem una sèrie d'exemples:

-Anteposició del participi a l'auxiliar o, també, de l'objecte directe al verb.

Exemples:

(75) Ma Maria, tornada és?

(76) O Joa', fam tens?

-Ús d'una partícula *a* en les oracions interrogatives que és incompatible amb les anteposicions que veiem en l'apartat anterior:

(77) ...un arbre, a el tens, a mà esquerra mia?

(78) A vos estau muts?

-Ús de la construcció *on és* amb el sentit de 'a cal/ca l'/ca la':

(79) Alho', Pinu' per venir on sés tu, jo de on tenc de passar?

Barcelona, 26 de gener de 2010

Referències

Alcover, Antoni Maria, Francesc de Borja Moll. 1993. Diccionari català-valencià-balear. Palma: Moll.

Aragonés, Albert, Jordi Duran, Montserrat Ingla. 2004. *Català per a perdidistes de les Terres de l'Ebre*. Valls: AUETE-Cossetània.

Bibiloni, Gabriel, Antoni Ignasi Alomar, Jaume Corbera i Joan Melià. 1999. [La llengua catalana a Mallorca. Propostes per a l'ús públic](#). Palma: Consell de Mallorca.

Bosch i Rodoreda, Andreu. 2002. *El català de l'Alguer*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Corbera, Jaume (dir.), Maria Isabel Ripoll i Apol·lònia Ester Alcover. 2003. *Arxiu audiovisual dels dialectes catalans de les Illes Balears*. Mallorca: Càtedra Alcover-Moll-Villangómez (UIB). DVD.

Cuenca, Maria Josep. 2002. "Els connectors textuais i les interjeccions" a Solà, Joan (dir.) *Gramàtica del català contemporani*. Barcelona: Empúries, 3173-3237.

Diccionari Ortogràfic i de Pronunciació del Valencià. 2006. Valencia: Generalitat Valenciana.

ÉsAdir, Portal Lingüístic de la CCMA. URL: <<http://esadir.cat/presentacio>>. [Consulta: setembre-desembre 2009].

Gramàtica normativa de la llengua catalana, [versió electrònica d'un esborrany provisional]. Institut d'Estudis Catalans. URL: <<http://www2.iec.cat/institucio/seccions/Filologica/gramatica/default.asp>>. [Consulta: setembre-desembre 2009].

Gramàtica Normativa Valenciana. 2006. Col·lecció Textos Normatius, 2. València: Publicacions de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua.

- Josep Sanna. 1998. *Diccionari català de l'Alguer*. Barcelona: Regina.
- Payà, Marta, Òscar Martí Bladas, Lluís Payrató Jiménez i Núria Alturo Monné (eds.). 2005. *Corpus Oral de Registres. Materials de treball (Llibre + CD-ROM)*. Barcelona: Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona.
- Payrató, Lluís, Núria Alturo (eds.). 2002. *Corpus oral de conversa col.loquial. Materials de treball*. Barcelona, Publicacions de la Universitat de Barcelona.
- Prieto, Pilar i Gemma Rigau. 2007. "The Syntax-Prosody Interface: Catalan interrogative sentences headed by *que*". *Journal of Portuguese Linguistic*, 6-2, 29-59.
- Sanna, Josep. 1998. *Diccionari català de l'Alguer*. Barcelona: Regina.
- Scala, Luca. 2003. *El Català de l'Alguer: un model d'àmbit restringit*. — (Biblioteca filològica; 48). Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- Veny, Joan i Lídia Pons. 1998. *Atles lingüístic del domini català. Etnotextos del català oriental*. Barcelona: IEC (Biblioteca de Dialectologia i Sociolingüística V).
- Verdaguer, Pere. 2002. *Diccionari del rossellonès*. Barcelona: Edicions 62.
- Viaplana, Joaquim i Maria-Pilar Perea. 2003. *Textos orals dialectals del català sincronitzat. Una selecció*. Barcelona: Promociones y Publicaciones Universitarias (PPU). Llibre i CD.